

TRABZON İLİ ORTAHISAR İLÇESİ'NDE YERLİ HALKIN ŞİDDET ALGISI VE YAŞANAN ŞİDDET GERÇEKLIĞİNE İLİŞKİN SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

Leyla AYDEMİR*
Eda DEMİRCİOĞLU**

ÖZ

En güncel çalışmalarından biri olan TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddet İnceleme Raporuna göre 2008 yılına kıyasla 2011 yılında Trabzon aile içi şiddet olaylarında (beş katlık bir farkla) en büyük bir artışın meydana geldiği ildir. Bu çalışma, Trabzon İli Ortahisar İlçesi'nde hakim şiddet algısını ve yaşanan şiddet gerçekliğini 2016 yılında yapılan nicel araştırma verilerinden yola çıkarak sunmayı amaçlamaktadır. Bu amaca dayalı olarak araştırma evreninde en çok kullanılan şiddet türlerine, kişileri şiddet uygulayıcısı veya mağduru olmaya iten faktörlere, şiddetin kullanım amacı ve sıklığına, mağdurlarının kanuni haklarına yönelik farkındalıklarına yönelik araştırma sonuçları yer yer cinsiyetler arası karşılaştırmalar yapılarak değerlendirilmektedir.

Farklı maddi ve manevi yaşam şartlarına sahip nüfus hakkında gerçeği en iyi yansıtan bilgilere ulaşabilmek amacıyla çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden yazılı anket tekniği kullanılmış ve elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 20 programından faydalanılmıştır. Sonuç olarak, şiddetin Ortahisar İlçesi'nde hayatın her alanında yaygın olduğu bununla birlikte en çok aile içerisinde ve genellikle erkekler tarafından kadınlara, kadınlar tarafından ise çocuklara karşı uygulandığı görülmüştür. Fiziksel ve sözel şiddet türünün ağırlıklı olarak kullanıldığı ilçede mağdurların büyük çoğunluğunun şiddetten korunmaya yönelik hukuki düzenlemeleri bilmedikleri veya bu yolları kullanmaktan çekindikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın sonunda araştırma verilerinden yola çıkarak şiddeti önlemeye yönelik tedbirler sunulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Trabzon, Ortahisar, Şiddet Algısı, Aile İçi Şiddet, Şiddetin Nedenleri

A SOCIOLOGICAL RESEARCH ON THE LOCAL PEOPLE'S PERCEPTION OF VIOLENCE AND THE REALITY OF VIOLENCE IN ORTAHISAR DISTRICT OF TRABZON

* Yrd. Doç. Dr., KTÜ, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, TRABZON.
leylaaydemir@ktu.edu.tr

** Sosyolog, ADANA, edademircioğlu2422@gmail.com

ABSTRACT

According to the Violence against Women and Family Members Survey Report of the Human Rights Committee of the Turkish National Grand Assembly, one of the current reports on the issue, compared to 2008, in 2011, the greatest increase in domestic violence in Turkey was observed in Trabzon (five times more). This study aims to present the dominant perception of violence and the reality of violence experienced in Ortahisar District of Trabzon through the quantitative data collected in a research conducted in 2016. In line with this aim, sometimes by making comparisons between genders in the research population, the results of the research on the most commonly used types of violence, the factors that led people to commit violence or to turn them into victims, the purpose and frequency of use of violence and the awareness of victims on their legal rights were evaluated. In order to reach the data that best reflect the truth about the population with different material and spiritual life conditions, a survey, of the quantitative research methods, was used and the obtained data were evaluated through the SPSS 20 program. The study finds out that violence prevails in all areas of life in the district of Ortahisar; and it is committed mostly in families, by males against females and by females against children. It is also found out that mostly physical and verbal violence were committed in the district and the majority of the victims are not aware of the legal arrangements against violence or they abstain from getting judicial assistance. Finally, based on the research data, the study includes some suggestions on how to stop violence.

Keywords: Trabzon, Ortahisar, Perception of Violence, Family Violence, Causes of Violence

Giriş

Şiddet antropolojiden sosyolojiye, psikolojiden hukuk ve siyasete kadar pek çok sosyal bilimin ilgi alanına girmiş, insanlık tarihinden bu yana devam eden evrensel ve toplumsal bir olgudur. Onun evrenselliği bireye ve topluma yönelik zarar verici özelliğinden kaynaklanır.¹

Birçok bilim insanı tarafından hem şiddet kavramının anlamı ve kapsamına hem de sebeplerine ilişkin çeşitli tanımlama ve açıklamalar yapılmıştır. İlkçağ filozofu Herakleitos maddenin değişimini ve oluşun sürekliliğini şiddetin (savaşın) sürekliliğinin bir sonucu olarak görmektedir.² Michaud ise şiddeti karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya bir kaçının doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık, diğerlerinin mallarına, bedensel veya törel (ahlaki/moral/manevi) bütünlüğüne, simgesel, sembolik veya kültürel değerlerine oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranması olarak tanımlamaktadır.³ Bu tanımlamaya göre şiddet sadece savaş, baskı veya terörizm gibi toplumsal etkileşim kaynaklı olguları değil,

¹ Sezer Ayan, *Aile ve Şiddet: Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet*, Ankara 2010.

² Walther Kranz, *Antik Felsefe*, Çev. Suad Baydur, İstanbul 1976.

³ Yves Michaud, *Şiddet*, Çev. Cem Muhtaroglu, İstanbul 1991.

duyguların kabaca ifade edilmesi anlamına gelen hoyratlık, darp, yaralama ve manevi değerlere saldırı gibi olguları da kapsamaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü şiddet kavramını ölüm, yaralama, psikolojik zarar verme veya yoksunluk ile sonuçlanan veya bunlarla sonuçlanma ihtimali olan tehdit veya fiziksel güç olarak tanımlanmaktadır.⁴ İhmal ve kötüye kullanma, psikolojik baskı, cinsel ve fiziksel şiddet kategorilerinde değerlendirilen şiddet bazen amaçlı bazen amaçsız bazen de uygulayanın veya uygulananın farkında olmadığı bir davranış olarak ortaya çıkabilmektedir.⁵ Yavuz, şiddeti bireyin bu kötü duygusunun kontrolünü sağlayamadığı durumlarda göstermiş olduğu davranışları, çevresine ve kendisine zarar vermek için harekete geçmesi şiddet eylemi olarak tanımlar.⁶ Yakupoğlu'na göre ise, şiddetin nedeni yoktur, şiddetin olmayışının bir sebebi vardır. Çünkü şiddet kendiliğinden ve doğrudandır. Ona göre ahlaki kuralların yaşamı düzenlemede ki yetersizlikleri her zaman şiddete yol açar.⁷

Saldırıcılığın davranışa yansımış hali olarak görülen şiddet en kapsamlı ifade ile “birey, grup veya toplumların fiziksel, cinsel, sözel, psikolojik, ekonomik, kültürel, maddi, dini, simgesel veya sembolik zarar görmesini, acı çekmesini veya korku yaşamasını veya bunu muhtemel kılan tehdit veya baskıya maruz kalmasını veya da özgürlüğünün engellenmesini içeren her türlü davranış” olarak tanımlanır.⁸

Şiddet davranışının nedenlerini, ortaya çıkışını, işlevlerini açıklayan kuramlardan psikoanalitik,⁹ etiyojik,¹⁰ ve biyolojik kuram¹¹ şiddetin doğuştan kazanılmış bir davranış olduğunu savunurken; sosyal öğrenme,¹² engellenme-saldırıcılık,¹³ ve şiddetin kuşaklar arası geçiş kuramı¹⁴ saldırıcılığın

4 World report on violence and health :summary, World Health Organization (WHO), Geneva, Switzerland 2002, s. 4, http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf (20/05/2012).

5 Dilek Gözütok, *Eğitim ve Şiddet*, Ankara 2008.

6 Seda Yavuz, *Şiddetin Sosyo- Kültürel Kaynakları ve Medya Metinleri Aracılığıyla Sunumu. 'Güneşi Beklerken' Dizi Filmdeki Şiddet Olgusunun İçerik Analizi Yöntemi ile Belirlenmesi*, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014, s. 5-6.

7 M. Mukadder Yakupoğlu, *Ahlak ve Şiddet*, İstanbul 1997, s. 7-10.

8 Leyla Aydemir, “Tendency to Violence of Young People in their Adolescence Period and Precautions to be Taken”, *Journal of Social and Administrative Sciences*, C: 3/4, 2016, s. 281.

9 Sigmund Freud, *Psikanaliz Üzerine*, Çev. A. Avni Öneş, İstanbul 2008.

10 Z. Konrad Lorenz, *On aggression*. New York 1966.

11 P. Arnold Goldstein, *Prevention and Control of Aggression*, New York 1983.

12 Albert Bandura, “Social Cognitive Theory in Cultural Context”, *Applied Psychology: An International Review*, C: 51/2, Yıl: 2002, s. 269-290.

13 John Dollard, Leonard Doob, Neal Miller, O. Hobert Mowrer ve Robert Sears, *Frustration and Aggression*, New Haven 1939.

öğrenilen bir davranış olduğu görüşünü savunur. Genel saldırganlık modeli¹⁵ ise bu iki farklı görüşü birleştiren kuram olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın yazarları şiddetin bireysel farklılıklara dayalı psikolojik, biyolojik özelliklerini reddetmemekle birlikte şiddet davranışının öğrenilmiş bir davranış olduğundan yola çıkarak şiddetin nedenlerini toplumsal ekonomik, kültürel ve dini boyutlarıyla ele alınmasının önemini¹⁶ kabul etmektedir. Bir toplumda hangi davranışın şiddet olarak kabul edildiği o toplumun yapısal özellikleri, kültürü ve geçerli olan değer yargılarıyla yakından ilişkilidir.¹⁷ Bu yüzden şiddetin sebepleri de toplumsal yapıda meydana gelen değişimlere paralel olarak zaman içinde değişme ve gelişme göstermektedir. Bu kapsamda literatüre baktığımızda şiddet konusunu farklı açılardan ele alan birçok araştırma (Kocacık, 2001; Kızmaz, 2006; Page ve İnce, 2008; Özsöz, 2009; Yaman Efe ve Ayaz, 2010; Dursun, 2011; Dönmez, Şimşek ve Günay, 2012; Şahin ve diğerleri, 2012; Altundaş, 2012) mevcuttur. Bu yüzden çok farklı biçimlerde ortaya çıkan, zamana ve topluma göre farklılık gösteren her türlü şiddet davranışının kültürlerarası farklı bakış açılarıyla değerlendirilmesi onun anlaşılabilirliğini kolaylaştırmaktadır.

Bireyler arası ilişkilerin yapısı veya bireylerin soruna yönelik çözüm arayışları önemli ölçüde sosyal dinamikler tarafından belirlenmektedir. Şiddet pratiklerinin genellikle sorun çözme stratejilerinin bir parçası olarak görülmesi onun sosyal kaynaklarının irdelenmesini gerektirmektedir. Çünkü bireylerin sorunları algılama biçimleri ve çözme yönünde geliştirdikleri inisiyatif, toplumsal çevreden bağımsız düşünülemez. Bireylerin şiddet eylemlerine başvurmalarının özellikle çocukluk ve ergenlik döneminde ki sosyalleşme biçiminde aranmalıdır. Bu çalışma büyük ölçüde şiddetin öğrenilmiş bir davranış olduğundan yola çıkan kuram ve araştırmalar çerçevesinde ilçede hakim şiddet algısı ve gerçekliğini incelemektedir.

Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet, aile içinde baskı veya üstünlük kurmayı amaçlayan tehdit, dayatma veya kontrol içeren fiziksel, duygusal, cinsel, sözel, dini, maddi vb. her türlü şiddet davranışını kapsar. Birey aile dışında şiddet uygulayan kişi/lere karşı daha sorgulayıcı, mesafeli ya da cezalandırıcı yaklaşabiliyor ve gördüğü hakkında kolayca konuşup karşı çıkabiliyor iken, yakın ilişki içerisinde bulunduğu (eş, anne, baba, kardeş vb.), sevgi ve güven bek-

¹⁴ Byrand Egeland, "A History of Abuse is a Major Risk Factor For Abusing the Next Generation". In: R.J. Gelles & D.R. Loseke (Ed.), *Current Controversies Family Violence*, Newbury Park, CA: Sage 1993.

¹⁵ A. Robert Baron ve R. Donn Byrne, *Social Psychology*, Boston: Allyn and Bacon 2000.

¹⁶ David Riches, *Antropolojik Açıdan Şiddet*, Çev. Dilek Hattatoğlu, İstanbul 1989, s. 12-27.

¹⁷ Faruk Kocacık, "Şiddet Olgusu Üzerine", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2/1, 2001, s. 2.

lediği bir aile bireyinden gelen şiddete karşı, daha affedici, koruyucu bir yaklaşımda bulunarak gördüğü şiddeti gizli tutma, sineye çekme, çaresizce durumu kabullenme eğiliminde bulunabilmektedir.

Yapılan araştırmalar (Egeland, 1993, Kaplan ve diğ. 1994, Kalaycıoğlu 1995, Yıldırım 1998, Karataş 2002, Franzoi 2003, Dizman 2003, Stanley ve Goddard, 2004) aile içi şiddetin bulaşıcı bir nitelikle ailenin üyeleri arasında yaygınlık kazanma eğiliminde olduğunu, kuşaklar arasında süreklilik gösterdiğini, şiddetin çoğu zaman bir sorun çözme aracı olarak görülmesinin ise yaygınlaşmasında ki etkiyi artırdığını ortaya koymaktadır. Şiddetin bu bulaşıcı özelliği genç kuşakların ebeveynlerinin evinde tanık oldukları şiddeti normalleştirip kendi evliliklerinde uygulayarak onun pekişmesine ve sürekliliğine katkı sağlamalarına neden olmaktadır.

Birçok toplumda olduğu gibi ülkemizde de şiddet, toplumun yapısından kaynaklanan özelliklerden (geleneksel öge ve kurallar vb.) dolayı içselleştirilmekte ve meşru olarak kabul edilmektedir. Şiddetin meşru görülmesi, önce ailede sonra da toplumda tekrar tekrar üretilmesine ve şiddetin bir sorun çözme yöntemi olarak kuşaktan kuşağa aktarılmasına yol açmaktadır. Ancak toplumların yapısından kaynaklanan bu meşruluk her ne kadar kendini kronik olarak devam ettirse de yavaş yavaş konuşulmaya ve farklı platformlarda tartışılmaya yaklaşık son otuz yıldır başlamıştır.¹⁸

Türkiye Jandarma sorumluluk bölgesinde 2013 yılı içerisinde bulunan 13.551 aile içi şiddet olayı meydana gelmiştir. Şiddet olaylarında 2012 yılına (12.741) nazaran 2013 yılında %6'lık artış görülmektedir.¹⁹ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde faaliyet gösteren Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete İlişkin Alt Komisyonun (2008-2011 yıllarına ait polis merkezlerinden ve jandarma karakol komutanlıklarından elde ettikleri verilere dayalı olarak sunduğu rapora göre 2008 yılına kıyasla aile içi şiddet olaylarında (yaklaşık beş katlık bir artış oranıyla) en çok artışın görüldüğü il Trabzon olmuştur: Kayıtlı aile içi şiddet olaylarının sayısı 2008 yılında 87 iken 2009 yılında 439'a yükselmiştir.²⁰

Ülkemizde aile içi şiddeti önlemeye yönelik olarak düzenlenmiş en kapsamlı ve güncel kanun 20 Mart 2012 tarihinde 6284 sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" adıyla yürürlüğe girmiştir. Kanun'un 14. madde 1. fıkrası gereğince Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın gerekli uzman personelin görev yaptığı şiddetin

¹⁸ Rozenberg Tılıç, "Aile İçi Şiddet: Bir Sosyolojik Yaklaşım", Ankara 1997, s. 5.

¹⁹ 2013 Yılında Meydana Gelen Aile İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve Çocuk Suçlarının Değerlendirmesi, T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı Asayiş Daire Başkanlığı Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürlüğü, Ankara 2014.

²⁰ Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete İlişkin Alt Komisyonu Raporu, TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 24. Dönem 2. Yasama Yılı, Ankara 2011.

önlenmesi amacıyla koruyucu ve önleyici tedbirlerin uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetleri vermek üzere on dört farklı pilot ilde Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) kurulmuştur.

Araştırma Yöntemi ve Örneklem Grubu

Bu araştırma şiddete yönelik daha etkili mücadele edebilmek için gerekli önlemlerin alınmasına ve mevcut olanların geliştirilmesine imkân sağlamak üzere Trabzon İli Ortahisar İlçesi'nde yaşayan yerli halkın şiddet algısını, şiddete karşı tutum ve davranışlarına dayalı olarak değerlendirmeyi ve ilçede şiddeti belirleyen çeşitli faktörleri saptamayı amaçlamaktadır. Ülkemizde son yıllarda kadına yönelik şiddete ilişkin yapılan çalışmaların sayısında önemli oranda artış görülmektedir. Bu artışta şiddete maruz kalan kadınların sayısının (özellikle aile içerisinde) erkeklere kıyasla daha fazla olması önemli bir etkidir. Bu gerçekten hareketle çalışmada yer yer cinsiyetler arasında karşılaştırmalar yapılarak bireyi şiddet uygulayıcısı ve mağduru olmaya iten faktörlerin neler olduğu, şiddet uygulayıcılarının kim/lerine karşı, ne sıklıkla ve hangi amaçlarla şiddet uyguladığı sorularına cevap aranmaktadır.

Araştırma evrenini Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinden birisine ev sahipliği yapan Trabzon'un Ortahisar ilçesi oluşturmaktadır. 200 kişiden oluşan araştırma örnekleminin seçiminde evreni oluşturan her elemanın örneğe girme şansının eşit olduğu tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Dolayısıyla araştırma verilerinin hesaplamasında her elemana verilen ağırlık aynıdır.²¹ Örneklemin seçiminde kadın ve erkeklerin, bekar ve evlilerin oranının birbirine yakın değerlere sahip olmasına dikkat edilmiştir. Farklı maddi ve manevi yaşam şartlarına sahip nüfus hakkında gerçeği en iyi yansıtan bilgilere ulaşabilmek amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden tam yapılandırılmış yirmi çoktan seçmeli sorudan oluşan yazılı anket tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın örneklem grubu 18 yaş ve üstü 100 kadın ve 100 erkek katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin %20'si 18-24, %28,5'i 25-34, %26,5'i 35-44, % 16'sı 45-54 ve %9'u 55 ve üzeri yaş grubuna aittir. Evli kadın ve erkek katılımcıların oranı eşit olmakla birlikte (%60), bekâr erkek ve kadın katılımcıların oranları hemen hemen birbirine eşittir (erkeklerde %31, kadınlarda %32). Erkek katılımcıların %5'i ve kadın katılımcıların %3'ü boşanmıştır. Her iki cinsiyette de ayrı yaşayan bireylerin oranı birbirine eşittir (%2). Eşi vefat etmiş kişilerin oranı erkeklerde %2, kadınlarda %3'tür. Cinsiyetlere göre çalışan katılımcıların oranlarına bakıldığında erkeklerin oranının (%84) çalışan kadınlara (%49) kıyasla %35 daha fazla olduğu görülmektedir. Her iki cinsiyette de emeklilerin oranı %2'dir.

Örneklemi oluşturan bireylerin cinsiyete göre eğitim durumu incelen-

diğinde kadınların %2'sinin yalnızca okuryazar, %22'sinin ilkokul, %10'nun ortaokul, %21'inin lise, %43'ünün üniversite mezunu olduğu, %2'sinin ise yüksek lisans veya doktora mezunu olduğu görülmektedir. Erkeklerin %2'sinin okuryazarlığı yoktur. Kalan %11'i ilkokul, %7'si ortaokul, %32'si lise ve %48'i ise üniversite mezunudur. Erkek katılımcılar içinde yüksek lisans veya doktora mezunu bulunmamaktadır. Erkeklerin kadınlara oranla eğitim durumuna ilişkin frekansları lise ve üniversitede yoğunlaşmaktadır. Kadınlarda ise erkeklere oranla ilkokul ve ortaokul mezunu oranını daha fazla olduğu görülmektedir.

Araştırmada kullanılan anket formu ile katılımcılar hakkında aşağıdaki konu başlıklarına ilişkin bilgi toplanması amaçlanmıştır:

- Hangi tür davranışların şiddet kabul edildiğine ilişkin algı
- Şiddetin bir çözüm yolu olup olamayacağına ilişkin algı
- Trabzon'da şiddet sorununun toplumsal bir sorun olarak kabul edilmesine ilişkin algı
- Bireyin şiddete maruz kalıp kalmadığı, kaldıysa kim/ler tarafından, ne sıklıkla, hangi tür şiddete maruz kaldığı
- Şiddet mağdurunun hangi sebeplerle şiddet gördüğüne ilişkin algı ve yardım talebinde bulunma düşüncesini belirleyen faktörler
- Kişilerin kim/lere karşı, ne sıklıkla ve hangi sebeplerle şiddet uyguladığı

Çalışmada elde edilen veriler SPSS 20 programına aktarılarak analiz edilmiştir.

Hipotezler

Trabzon halkının şiddet algısı ve yaşanan şiddet gerçekliğinin değerlendirilmesinde aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur.

- Şiddet uygulayan erkeklerin oranı kadınlara kıyasla daha yüksektir.
- Şiddete maruz kalan kadınların oranı erkeklere kıyasla daha yüksektir.
- Şiddete maruz kalmış bireylerin şiddet uygulama frekansları yüksektir.
- Çocuklarına şiddet uygulayan kadınların oranı erkeklere oranla daha yüksektir.
- Şiddetin sorun çözücü olabileceğine ilişkin genel algı yüksektir.

Araştırma Bulguları

1. Şiddet Olarak Algılanan Davranış Türleri

Birden fazla seçeneği işaretlemenin serbest olduğu "Size göre aşağıdaki davranış türlerinden hangisi şiddet göstergesidir?" sorusuna katılımcıların yaklaşık yarısı (%49) fiziksel, ekonomik, psikolojik, cinsel ve sözel saldırgan davranışları içeren "hepsi" seçeneğini işaretlemiştir. Sadece tek bir

seçeneği işaretleyerek cevaplayan katılımcıların oranlarına bakıldığında; %14,5'i fiziksel, %8,5'i sözel, %5'i psikolojik, %2,5'i ekonomik ve %1 cinsel saldırgan davranış türlerini şiddet olarak algıladığını belirtmiştir. Geriye kalan (çoklu işaretlemelerde bulunarak) %16,5'i fiziksel ve sözel, %3'ü fiziksel ve psikolojik saldırgan davranışları şiddet olarak görmektedir.

Araştırma verileri (bir ve birden fazla yapılan işaretlemeler birlikte değerlendirildiğinde) göstermektedir ki, fiziksel saldırgan davranışlar en çok şiddet olarak algılanan davranış türü (%83) olarak ortaya çıkmaktadır. Fiziksel şiddet türünü sözel (%74), psikolojik (%57) ve cinsel (%50) şiddet türleri takip etmektedir.

Araştırma katılımcılarının cinsiyetlerine göre şiddet algıları karşılaştırıldığında, hem kadın (%47) hem de erkek katılımcıların büyük çoğunluğunun (%51) hepsi cevabını vererek tüm saldırgan davranış türlerini şiddet olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan (bir ve birden fazla işaretlemeler birlikte değerlendirilerek) cinsiyetlerin oranları kıyaslandığında fiziksel saldırgan davranış türünü şiddet olarak gören kadınların oranının %89 ve erkeklerin ise %77 olduğu görülmektedir. Sözel saldırgan davranış türünü şiddet olarak algılayan kadın (%78) ve erkek katılımcıların oranları (%70) ise birbirine daha yakındır.

Örneklem grubunun büyük çoğunluğunun fiziksel (%83) ve sözel saldırgan davranış türlerini (%74) şiddet olarak algılaması, bu kişilerin sosyal çevrelerinde daha çok bu şiddet türlerini gözlemledikleri, bizzat maruz kaldıkları veya uyguladıkları sebebiyle bu şiddet türlerine yönelik algılarının açık olduğunu söylemek mümkün.

2. Şiddet Mağdurları ve Maruz Kalınan Şiddet Türü

Şiddet mağdurlarına kim/ler tarafından şiddet gördükleri sorulduğunda (tek bir kişi tarafından şiddet gördüğünü belirten mağdurlara ait) oranlar şu şekilde yansımaktadır: %26,1'i eşi, %24,3'ü tanımadığı kişi/ler, %11,7'i babası, % 4,5'i akrabası, %3,6'sı annesi, %1,8'i öğretmeni ve %0,9'u ise komşusu tarafından şiddet görmüştür.

Bir ve birden fazla kişi tarafından şiddet gören katılımcıların cevapları birlikte değerlendirildiğinde; mağdurların %36,9'unun eşi, 30,6'sının babası, 24,3'ünün tanımadığı kişiler, %22,5'inin annesi, %9'unun akrabası/kardeşi, %4,5'inin üst statüdeki kişi/işvereni, %3,6'sının kayınvalide/pederi, 1,8'inin öğretmenleri, %0,9'unun komşusu tarafından şiddete maruz kaldığı görülmektedir.

Şiddete maruz kalan kadın (%60) ve erkek katılımcıların (%51) oranlarına bakıldığında, araştırma hipotezini doğrular nitelikte, kadınların oranının erkeklerden (%9 farkla) daha yüksek olduğu görülmektedir. Cinsiyetlere göre (bir ve birden fazla kişi tarafından şiddete görenler birlikte değerlendirildiğinde) bireylerin kim/ler tarafından şiddete maruz kaldıkları incelendi-

ğinde; kadınların büyük çoğunluğunun (%58,3) eşi, geriye kalan %33,3'ünün annesi ve %31,6'sının babası tarafından şiddet gördüğü ortaya çıkmaktadır. Bu oranlar erkeklerde ise şöyledir: Mağdurların büyük çoğunluğu (%41,1) tanımadığı kişiler tarafından (kadınlarda bu oran %10), takiben %29,4'ü babası, %11,7'si eşi ve %9,8'i annesi tarafından şiddet görmektedir. Kadınların büyük çoğunluğunun eşleri, erkeklerin büyük çoğunluğunun ise tanımadıkları kişiler tarafından şiddete maruz kalmaları dikkat çekicidir.

Dışarıda şiddet gören/uygulayan erkeklerin oranının yüksekliği, toplumsal cinsiyet bağlamında erkeğin sokakta şiddet görürken ya da uygularken yeterli toplumsal bir tepki görmemesi ile açıklanabilir. Kadınların yüksek sesle kahkaha atmasının, yüksek sesle konuşmasının hatta sigara içmesinin yadırgandığı bir toplumda erkeklerin çekinmeden şiddet uygulayabilmeleri toplumun ona vermiş olduğu imtiyazın bir sonucu olarak görülebilir. Bu çalışma mevcut çalışmaları destekler nitelikte aile içinde şiddetin erkekler (mağdur kadınların %58,3 eş ve %31,6'sı babası) tarafından kadınlara uygulandığını göstererek şiddetin toplumsal cinsiyet ayrımcılığının sürdürülmesi için bir tehdit unsuru olma özelliğini koruduğuna dikkat çekmektedir. Yaptıkları yahut yapmaları olası bir hatalı davranış sebebiyle kadınların çoğu erkekler tarafından şiddet ile cezalandırılarak toplumdaki rolleri ve göstermesi beklenen davranışları hatırlatılmaktadır.

Şiddet gören bireylere (katılımcıların %55'i) hangi sıklıkla şiddete maruz kaldıkları sorulduğunda; büyük çoğunluğu (%34,2) ayda bir, ikinci büyük çoğunluğu (%18,9) haftada bir, geriye kalan %17,1'i altı ayda bir, %16,2'si yılda bir, %13,5'i hemen hemen her gün cevabını veriyor. Şiddet mağdurlarının cinsiyetlerine göre şiddete maruz kalma sıklıkları incelendiğinde; kadın (%36,6) ve erkeklerin (%31,3) büyük çoğunluğunun ayda bir kez şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Kadın mağdurların geriye kalan %20'si haftada bir, %16,6'sı altı ayda bir, %11,6'sı yılda bir ve %15'i hemen hemen her gün şiddet gördüğünü kabul ediyor. Şiddet mağduru erkeklerin oranları kadınların oranları ile benzerlik gösteriyor: Erkek mağdurların %21,5'i yılda bir, %17,6'sı haftada bir, %17,6'sı altı ayda bir ve %11,7'si hemen hemen her gün şiddet görüyor.

Bir ve birden fazla şiddete maruz kalma durumları birlikte değerlendirildiğinde mağdurların büyük çoğunluğunun (%81,9) sözel şiddete, geriye kalan %32,4'ünün fiziksel, %27'sinin psikolojik ve %9,9'unun ekonomik şiddete maruz kaldığı görülüyor. Şiddet mağdurlarının cinsiyetlerine göre yapılan karşılaştırmada; hem kadın (%85) hem de erkek mağdurların (%78,4) en çok sözel şiddet türüne maruz kaldıkları görülmektedir, ikinci en yüksek orana (kadınlarda %38,3 ve erkeklerde %25,4) sahip şiddet türü ise fiziksel şiddettir. Araştırma sonuçlarında dikkat çekici olan bir diğer nokta

ise şiddet mağduru erkeklerin %13,7'si ekonomik şiddet gördüklerini belirtirken, kadınlarda bu oranın %7,1 fark ile (%6,6) daha düşük olmasıdır.

Şiddet mağdurlarına neden şiddet gördükleri sorulduğunda bu mağdurların şiddet uygulayıcısından, kendi hatalarından kaynaklı sebepler ya da durumsal faktörler ile gerekçelendirmişlerdir:

- Gördükleri şiddeti uygulayan kişiye dayalı etmenlerle açıklayan mağdurlar sebep olarak; şiddet uygulayıcısının muhafazakârlığını (%6,3), psikolojik sorunlarını (%4,5), alkol kullanımını (%3,6), kıskançlığını (%2,7) ve eşinin kendisine az değer vermesini (2,7) göstermektedir.

- Gördükleri şiddeti durumsal faktörler ile açıklayan mağdurlar; ekonomik sorunları (%19,8), bozuk iletişimi (%17,1), eş ile çocuk yetiştirme konusunda ortaya çıkan uyuşmazlıkları (%2,7) ve namus/ahlaki sorunları (%0,9) şiddetin sebebi olarak görmektedir.

- Mağdurların %8,1'i yapmış olduğu bir yanlış davranış sebebiyle şiddete gördüğünü düşünürken, %31,5'i ise neden şiddet gördüğüne dair herhangi bir fikre sahip değildir.

Araştırma sonuçlarına göre, ilçede hakim şiddet anlayışı ve gerçekliği şiddetin ilçede pekişmesine ve yayılmasına katkı sağlamaktadır. Şöyle ki; mağdurların kendi hatalı davranış/larını maruz kaldıkları şiddetin sebebi olarak görmeleri şiddet kullanımını meşrulaştırdıkları anlamına gelmektedir. Buda şiddetin bir sorun çözme yöntemi olarak kullanılması ve kuşaktan kuşağa aktarılmasını kaçınılmaz kılacaktır. Özellikle çocuklar çevrelerini, ebeveynlerini veya kendileri için önemli şahısları gözlemleyerek ve model alarak şiddeti kime karşı, ne zaman, nasıl gösterilebileceklerini ya da kimler tarafından, hangi durumda ne sıklıkla şiddet görmenin normal olduğunu öğrenmektedirler.²² Bu şekilde saldırganlığın hangi durum ve bağlamlarda kabul edilebilir bir davranış olarak algılanabileceğini de bilgi haznelerine eklemektedirler. Bu durum aile içi şiddetin bireysel bir sorun olarak kalmayıp toplumsal bir sorun haline dönüştüğünü göstermektedir.

3. Kendilerini Şiddetten Korumaya Yönelik Mağdurların Tutum ve Davranışları

Mağdurlara şiddete karşı herhangi bir kişi ya da kurumdan yardım talep edip etmedikleri sorulduğunda, büyük çoğunluğunun (%80,2) böyle bir yardım isteminde bulunmadığı görülmektedir.

Yardım talep etmiş mağdurların (%19,8) kim/lerden ya da hangi kurum/lardan yardım aldığını gösteren oranlar şu şekildedir: Büyük çoğunluk (%31,8) ailesinden, ikinci büyük çoğunluk (%22,7) polis/jandarmadan, geriye kalan %13,6'sı akrabasından, %4,5'i Şiddet Önleme ve İzleme

²² L. Stephen Franzoi, *Psychology: The Discovery Experience*, OH: Cincinnati 2003.

Merkezi'nden (ŞÖNİM), %13,6'sı ise bunların dışında farklı kişi/kurumdan yardım almıştır. Birden fazla kişi ya da kuruma yardım için başvuruların oranlarına bakıldığında; %4,5'inin ailesi ve komşusundan, %4,5'inin polis, jandarma ve akrabasından, geriye kalan %4,5'inin ise ailesi ve akrabasından yardım talep ettiği görülmektedir.

Kişilerin birden fazla kişi ya da kuruma yardım talebinde (%13) bulunması gördüğü şiddetin boyutunun büyük olduğu ve biran önce çözüm bulmaya çalıştıkları şeklinde yorumlanabilir.

Şiddet gördüğü halde herhangi bir kişi ya da kurumdan yardım talep etmeyen bireylere (genel mağdurların %80,2'si) bunun nedeni sorulduğunda; büyük çoğunluk (%36) isteyeceği yardımın çözüm olacağına inanmadığını belirtmiştir. Geriye kalan %16,9'u kendi başına halledebileceğini düşündüğü, %11,2'si bu sebeple tekrar şiddet göreceğinden korktuğu, %10,1'i şiddeti hak ettiğini düşündüğü, %6,7'si başkalarının duymasından çekindiği, %6,7'si ne yapacağını tam olarak bilmediği, %5,6'sı "belki bir daha yapmaz" düşüncesine sahip olduğu, %5,6'sı konuyu büyütme gereği duymadığı ve %1,1'i ailesinin dağılmasından çekindiği için herhangi bir yardım isteminde bulunmadığını belirtmiştir.

Görüldüğü üzere mağdurların (%42,7) şiddet gördüklerinde ne yapacağını bilmemeleri ya da böyle bir talebin çözüm olacağına inanmamaları şiddete karşı yardım istemelerine engel oluşturmaktadır. Bu sonuç ülkemizde mevcut hukuki düzenlemeler konusunda (yardıma nasıl başvuracaklarına, yasal düzenlemelerin onları nasıl koruyabileceğine, ne gibi çözüm yolları sunulduğuna ilişkin vs.) mağdurların büyük çoğunluğunun hiç/yeterli bilgisinin olmadığını gösteriyor ve bu konuda gerekli bilgilendirici önlemlerin alınmasının gerekliliğini göz önüne seriyor. Diğer yandan şiddet görmeyi hak ettiğini düşünen %10'luk kesimin şiddetin hatalı bir davranış karşısında uygulanabileceğine yani şiddetin meşruluğuna dair bir inanca sahip olduğu ortaya çıkıyor. Bu inanca sahip olan kişilerin bir başkasının yapmış olduğu hatalı bir davranış karşısında da cezalandırma aracı olarak şiddet kullanmaları oldukça mümkün görülüyor.

Şiddet mağdurlarına herhangi bir yerden psikolojik destek alıp almadıkları sorulduğunda, sadece %9,9'unun destek aldığı ortaya çıkmaktadır. Bu bireyler (%36,4) psikolog, (54,5) psikiyatrist/doktor (%9,1) ve danışma kurumundan gerekli desteği almışlardır. Şiddete karşı hangi hukuki yollara başvuracağını bilmeyen mağdurların oranının yüksek olmasında (%42,7), bu kişileri yönlendirebilecek aile danışmanı, psikolog, psikiyatrist gibi profesyonel desteğin yeterince mağdura ulaşmıyor olması önemli bir etken olarak değerlendirilebilir.

4. Şiddet Uygulayıcılarına ve Kullandıkları Şiddete İlişkin Özellikler

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%64,5) başkalarına şiddet uyguladığını kabul etmektedir. Bu kişilerin kim/lere karşı şiddet kullandıkları sorulduğunda, büyük çoğunluğunun çocuğuna (%24,8), ikinci büyük çoğunluğunun (%21,7) tanımadığı kişilere, %15,5'inin eşine, %10,1'inin kardeşine, %3,1'inin sevgilisine, %1,6'sının tanıdığı diğer kişilere karşı kullandığı görülmektedir.

Birden fazla kişiye şiddet uygulayan katılımcıların kimlere şiddet uyguladığını gösteren oranlar şu şekildedir: %20,2'si eş ve çocuğuna, %2,3'ü anne-baba ve kardeşine, %0,8'i eşin ve kardeşine. Bir ve birden fazla kişiye şiddet uygulayan bireylerin oranları birlikte değerlendirilerek en çok kimlere şiddet uyguladığını gösteren değerlere bakıldığında; büyük çoğunluğun çocuklarına (%45) ve eşlerine (%36,5) karşı uyguladığı görülmektedir. Ortaya çıkan sonuçlar şiddetin hayatın her alanında var olduğunu, fakat şiddetin büyük oranda (%81,5) aile içinde yaşanmakta olduğunu göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre kadın (%65) ve erkek (%64) şiddet uygulayıcıların oranlarının hemen hemen eşit olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar erkeklerin kadınlardan daha çok şiddet uyguladığına yönelik araştırma hipotezini doğrulamamaktadır. Kişilerin cinsiyetlerine göre yapılan karşılaştırma en çok kimlere şiddet uyguladıklarına bakıldığında ortaya çıkan sonuç kadınların erkeklere kıyasla çocuklarına daha çok şiddet uyguladığı hipotezini doğrular niteliktedir: Kadınların %36,9'unun çocuğuna, %9,2'sinin eşine, %20'sinin hem eş ve hem de çocuğuna karşı şiddet kullanmaktadır. Erkeklerde ise çocuğuna şiddet uygulayanların oranı (%12,5) eşine şiddet uygulayanların oranından (%21,8) daha düşük, fakat bunu yapan kadınların oranına hemen hemen (%20,3) eşittir. Diğer yandan tanımadığı kişilere şiddet uygulayan erkeklerin oranı (%34,3) kadınlara kıyasla %25,1 daha fazladır (%9,2).

Aile içi şiddetin yaygınlık kazanma eğiliminde olduğunu, kuşaklar arasında süreklilik göstermesi ve yaygınlaşmasında etkin olduğundan bahsetmiştik. Bu önemli işlevi sebebiyle genç kuşaklar, ebeveynlerinin evinde tanık oldukları şiddeti normalleştirip, daha sonra kendi evlilik yaşamında da uygulayarak, şiddetin pekişmesine ve sürekliliğine katkı sağlamaktadır. Sorunların, çatışmanın, huzursuzluğun çözümü için şiddete başvuru bir ailede çocuklarda büyük olasılıkla sorunlarını çözerken şiddet kullanacaktır. Gençlerin şiddet davranışı kazanmalarında ailesel kaynakların bu denli önem arz etmesinin nedeni, ailenin ilk temel sosyalleşme işlevini gören kurum olmasından kaynaklanmaktadır, çünkü çocuğun özellikle okul öncesi aile içindeki gelişimi ve sosyalleşme biçimi gelecekteki davranışlarını önemli ölçüde belirlemektedir.²³ Literatürde şiddetin kaynağının çocukluk dön-

²³ Janet Stanley – Chris Goddard, Multiple forms of violence and other criminal activities as an indicator of severe child maltreatment. *Child Abuse Review*, 13/4, 2004.

minde yaşanan davranış biçimleriyle yakından ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur: Buka ve Earls,²⁴ Farrington,²⁵ Hawkins ve arkadaşları²⁶ yaptıkları araştırmalarda, çocukluk döneminde şiddet davranışını sergileyen bireylerin adolesan (10-19 yaş) ve erişkin dönemlerde ciddi şiddet suçlar işleme olasılıklarının yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu çerçevede, yetersiz veya yanlış bir sosyalleşme biçimi, bireyin gelecekte şiddet davranışını gerçekleştirme veya suç işleme olasılığını arttırmaktadır. Kağıtçıbaşı'nın (1999) belirttiği gibi, eğer anne ve babalar birbirlerine öfke ve saldırganlık içeren davranışlarda bulunuyor ve çocuklar çevrelerinde sorunların öfke ve saldırganlık yoluyla çözümlendiğini görüyorsa, saldırganlığı yaşamın bir parçası olan sorun çözücü bir davranış olarak algılar ve dolayısıyla bunu kendi yaşamlarında da uygulamaya koyarlar.²⁷ Şunu da unutmamak gerekir ki, şiddet ortamında büyüyen tüm çocukların istismarcı şiddet uygulayıcısı olacakları ya da normal ortamda büyüyen bir kişinin de istismarcı bir anne-baba ya da eş olmayacağı anlamına gelmez. Fakat çocuğun gelecek yaşamında bir şiddet uygulayıcısı olmasının önemli sebeplerinden birisi olarak şiddet uygulanan bir ailede yetişmesi oldukça önemlidir ve aile içerisinde yaşanan şiddete yönelik tedbirlerin alınması bir gerekliliktir.

Araştırma verileri şiddet uygulayıcılarının %69'unun aynı zamanda şiddet mağduru olduğunu göstermektedir. Bu sonuç şiddet mağduru bireylerin şiddet uygulama frekanslarının yüksek olduğu hipotezini doğrular niteliktedir. Benzer bir örneği Yıldırım'ın çalışmasında görmekteyiz. Yıldırım korunma evinde kalan kadın ve eşlerinin tamamına yakınının, çocuklarını dövmüş oldukları ve kadınların tamamına yakınının da çocukluğunda kendi anne babası tarafından dayak yediğini tespit etmiştir.²⁸

Şiddet uygulayan katılımcıların bunu ne sıklıkla yaptıklarını gösteren oranlara bakıldığında, büyük çoğunluğun (%32,6) ayda bir, ikinci büyük çoğunluğun (%24) haftada bir, geriye kalan şiddet uygulayıcıları ise ortalama %14'erlik eşit bir dağılım ile hemen hemen her gün, altı ayda bir ve yılda bir şiddet uyguladığını belirtmiştir.

²⁴ Stephen Buka ve Felton Earls, Early Determinations of Delinquency and Violence, *Health Affairs*, 1993.

²⁵ David P. Farrington, *Predictors, Causes, and Correlates of Male Youth Violence*, içinde: *Youth Violence*, Ed. M. Tonry and M.H. Moore, Chicago 1998.

²⁶ J. David Hawkins-Todd Herrenkohl-David P. Farrington-Devon Brewer-Richard F. Catalano ve Tracy W. Harachi, *A review of predictors of youth violence*. içinde: *Serious and violent juvenile offenders: Risk factors and successful interventions*, Edit. Rolf Loeber-David P. Farrington, 106-46, CA: Sage 1998.

²⁷ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Yeni İnsan ve İnsanlar*, İstanbul 1999.

²⁸ Aysel Yıldırım, *Sıradan Şiddet*, No: 9, İstanbul 1998.

5. En Çok Uygulanan Şiddet Türleri

Şiddet uygulayıcılarının en çok hangi şiddet türünü uyguladıklarını gösteren oranlara bakıldığında; %5,4'ünün tüm şiddet türlerini (psikolojik, ekonomik, fiziksel, sözel) kullanmakta olduğu görülmektedir. Sadece bir şiddet türünü uygulayan kişilerin oranlarına bakıldığında; %31'inin sözel, %12,4'ünün fiziksel, %3,1'inin psikolojik şiddet uyguladığı görülmektedir. Birden fazla şiddet uygulayan kişilerin oranlarına bakıldığında; %24,8'inin fiziksel ve sözel, %11,6'sının fiziksel, psikolojik ve sözel, %10,9'unun psikolojik ve sözel, %1'inin ekonomik ve psikolojik şiddet uyguladığı görülmektedir.

Bir ve birden fazla şiddet türünü uygulayan kişilerin oranları birlikte değerlendirilerek şiddet uygulayıcılarının en çok hangi tür şiddet uyguladıklarına bakıldığında; en çok sözel (%83,7) ve onu takiben fiziksel (%65,1), psikolojik (%31,8), ekonomik şiddet %1,4 olduğu görülmektedir.

Bir ve birden fazla şiddet türünü kullanan kişilerin en çok hangi şiddet türünü uyguladıkları cinsiyete göre karşılaştırıldığında; hem kadın (%89,2) hem de erkeklerin (%78,1) büyük çoğunluğunun sözel, ikinci büyük çoğunluğunun fiziksel şiddet türünü (kadınlarda %44,6 ve erkeklerde %64) uyguladığı görülmektedir. Tüm şiddet türlerini uygulayanların oranı erkeklerde %10,9 iken, kadınlarda sıfırdır.

Şiddet uygulayanların cinsiyetine göre yapılan karşılaştırmada dikkat çekici olan bir diğer nokta, erkeklerin %12,5'inin ekonomik şiddet uyguladığını kabul ederken, kadınların hiç birisinin bu şiddet türünü kullanmadığını belirtmesidir. Bu durum, çoğunluğu çalışmayan kadın grubun elinde maddi bir güç olmadığı için bunu bir güce çevirmesinin de buna bağlı olarak pek mümkün olmaması şeklinde yorumlanabilir. Erkekler de ise durum daha farklıdır: Toplumumuzda kadın çalışıyor olsa dahi, evin gelirinin erkekte toplandığı aileler düşünülecek olursa, erkeğin ekonomik şiddet uygulama oranının %12,5'ten çok daha fazla olduğu da söylenebilir.

6. Şiddete Başvurma Nedenleri

Şiddet uyguladığını kabul eden katılımcılara şiddete başvurma nedenleri sorulduğunda, %31,8'i mağdurun hak etmesini, %27,1'i kendisinin bir takım psikolojik sorunları olmasını sebep olarak görmektedir. Diğer yandan karşı tarafın namus ve ahlak kurallarına uymayan davranışlarda bulunması (%14,7), şiddet uygulayıcısının kendisinin de şiddete maruz kalmış olması (%8,5), mağdur ile olan fikir uyuşmazlığı (%6,2), kişinin karşı tarafı terbiye etmek istemesi (%6,2), ekonomik sorunları (%2,3), çaresizliği (%2,3) alkol kullanma alışkanlığı (0,8) gibi etmenler şiddet kullanımında gerekçe olarak gösterilen diğer nedenler arasında yer almaktadır.

Şiddet uygulayıcıları ve mağdurlarının şiddetin nedenlerine ilişkin vermiş oldukları yanıtlar şiddet sorununun tek bir kaynaktan beslenmediğini, psikolojik, sosyolojik, kültürel, ekonomik, ahlaki ve dini boyutların önemini gösteriyor.

Şiddetin bir sorun çözme aracı olmadığına ilişkin algının katılımcılarda hâkim olduğu görülmektedir: Katılımcıların %70'i şiddetin kesinlikle bir çözüm olamayacağını, %26'sı bazen, %1,5'i ise her zaman çözüm olabileceğini kabul etmektedir. Geride kalan %2'si ise şiddetin çözüm sağlayıp sağlayamadığına yönelik net bir düşüncesinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların cinsiyetlerine göre yapılan karşılaştırma; erkeklerin %3'ünün şiddeti her zaman bir çözüm aracı olarak görürken, kadınların hiç birisinin bu algıya sahip olmadığını gösteriyor. Diğer yandan erkeklerin %32'sinin ve kadınların %21'inin şiddetin bazen çözüm sağlayabileceği algısına sahip olduğu görülüyor. Şiddetin hiçbir zaman çözüm getirmeyeceğini savunanların oranı her iki cinsiyette yüksek olmakla birlikte, bu görüşe sahip kadınların oranı (%76) erkeklere kıyasla %12 (%64) daha yüksektir.

Ülkemizde olduğu gibi Trabzon ilinde de şiddet sorununun var olduğu istatistiklere yansıyan bir geçeklik olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcılara Trabzon'da şiddet sorununun varlığına ilişkin görüşleri sorulduğunda katılımcıların %75,5'i bu sorununun var olduğunu kabul etmektedir. Geriye kalan %13'ü şiddet olgusunun Trabzon'da toplumsal bir sorun olarak kabul edilecek nitelikte yaşanmadığını belirtmişlerdir, %11,5'i ise kararsızdır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonuçları araştırma bulguları adı altında değerlendirilmiş olduğu için, tekrardan kaçınmak adına bu kısımda araştırma sonuçları kısaca özetlenmiştir.

- Şiddetin tüm türlerine yönelik (sözlü, fiziksel, duygusal, ekonomik cinsel) genel bir algı söz konusu olmakla birlikte en büyük şiddet algısı sözel (%83) ve fiziksel (%74) şiddet türüne yöneliktir. Bu da kişilerin daha çok bu iki şiddet türüne maruz kaldıkları, uyguladıkları veya gözlemledikleri şeklinde yorumlanabilir.

- İlk maddeyi doğrular şekilde şiddet uygulayıcılarının ve şiddet mağdurlarının en çok uyguladıkları ve maruz kaldıkları şiddet türü olarak sözel şiddet (şiddet uygulayıcılarının %83,7, mağdurlarının %81,9) birinci ve fiziksel şiddet türü (şiddet uygulayıcılarının %54,2, şiddet mağdurlarının %32,4) ikinci sırada yer almaktadır.

- Mağdurların büyük çoğunluğu eşi (%36,9) ve babası (%30,6) tarafından şiddet gördüğünü belirtirken, şiddet uygulayıcılarının büyük çoğunluğu çocuğuna (%45) ve eşine (%36,5) şiddet uyguladığını kabul ediyor. Şiddetin büyük oranda aile içerisinde ve çocuğa karşı kullanıldığını gösteren

bu sonuç şiddet sorununun gelecek kuşaklara da gittikçe artarak aktarılacağı anlamına gelmektedir.

- Ne sıklıkla şiddet gördükleri ve uyguladıkları sorusuna katılımcıların vermiş oldukları cevaplar şaşırtıcı şekilde birbirine paralellik gösteriyor: Her iki kesimde de ayda bir şiddet uygulayan/gören kişilerin oranı (mağdurların %34'ü, şiddet uygulayıcılarının %32,6) en yüksek seviyede seyrediyor. Bu oranı sırayla haftada bir, altı ayda bir ve yılda bir şeklinde diğer oranlar takip etmektedir. Bu durum, mağdur kişinin şiddet görmesiyle birlikte kendisinin de bir başkasına karşı paralel bir zamanlama ile şiddet uyguladığı şeklinde yorumlanabilir.

- Mağdurlarının büyük çoğunluğu (%31,5) neden şiddete maruz kaldığını bilmemektedir. Bu durum bu kişilerin de bir başkasına karşı sebepsiz bir şekilde şiddet uygulama ihtimalini yükseltecektir. Sebepsiz uygulanabilecek şiddetin (şiddetin yeri, zamanı ve türü gibi belirsizlikleri de beraberinde getireceğinden) daha tehlikeli bir hal alabileceğini söylemek mümkün.

- Şiddet kullananların büyük çoğunluğu (%31,8) karşı tarafın yaptığı yanlış davranış dolayısıyla hak ettiğini düşündüğü için ve ikinci büyük çoğunluğu kendi psikolojik sorunları yüzünden (%27,1) şiddet uyguladığını kabul ediyor. Bu oranlar kişilerin başkalarının yanlış davranışta bulunsa dahi onlara karşı şiddet kullanmaya haklarının olmadığına yönelik bilgi/egitim eksikliklerinin olduğunu ve biran önce bu eksikliğin giderilip yanı sıra psikolojik destek almaları gerekliliğini ortaya koyuyor.

- Şiddetin çözüm olabileceğine ilişkin katılımcıların büyük çoğunluğu (%70) kesinlikle hayır (olamaz) cevabını vermesine rağmen, bu katılımcılar içerisindeki şiddet kullananların oranı %64,5'ünü oluşturuyor. Bu sonuç şiddet mağdurlarının büyük çoğunluğunun (%31,5) neden şiddet gördüğünü bilmemesini de açıklıyor. Çünkü herhangi bir sorun sebebiyle veya (mantıksız da olsa) bir amaca yönelik uygulanmayan şiddet mağdur kişide bir belirsizlik yaratıyor. Belirsiz sebepler nedeniyle şiddet gören kişinin bunu başka kişilere sebepsiz bir şekilde uygulayarak şiddetin etkisinin yayılmasına/artmasına etki etmektedir.

- Şiddet mağdurlarının %9,9'u profesyonel destek alarak şiddetin yarattığı psikolojik sorunları azaltmaya çalışıyor. Psikolojik sorunları nedeniyle şiddet uygulayan kişilerin oranının % 27,1 olduğu dikkate alındığında, psikolojik destek alan mağdurların oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durum şiddet mağduru kişilerin şiddet sonucu oluşan problemlerle kendi başlarına baş etmek zorunda kaldıkları ve bu problemleri çözemedikleri takdirde gelecekte kendilerinin ve başkalarının hayatlarında yeni problemlerin oluşmasına neden olabileceklerini öngörmek mümkün.

- Şiddete karşı yardım talebinde bulunan mağdurların oranının (%19,8) oldukça düşük olması dikkat çekicidir. Bir diğer dikkat çekici olan nokta ise, yardım isteyenlerin bunu resmi kurumlardan (sadece %22'si

polis/jandarmadan, %4,5'i ŞÖNİM'den) ziyade aile (%31), akraba (%13,6) ve yakın çevresinden (13,6) talep etmesidir.

- Mağdurların yardım talebinde bulunmamalarının en büyük sebebi, bu isteğin bir çözüm getireceğine dair inanca sahip olmamalarından (%36) kaynaklanmaktadır. Diğer yandan mağdurların %12,3'ünün yardım istemeleri halinde yaşadıkları şiddetin çevrede duyulmasından ve buna dayalı şiddetin boyutunun artmasından çekindiği görülmektedir. Geriye kalan %10'u kendi hatasından ötürü şiddeti hak ettiğini, %11'i korktuğunu, %16,9'u ise kendi başına bir çözüm bulmak istediğini belirtiyor. Tüm bu sonuçlar kişilerin şiddet mağduru oldukları durumda ne yapmaları gerektiğine, şiddete karşı korunmalarına yönelik hukuki haklarının neler olduğuna (6284 sayılı Kanun'un mağdurları korumaya ilişkin ne imkanlar sunduğuna) dair bilgilerinin yok/eksik olduğunu göstermektedir. Bu oranlar yukarıda bahsedilen mağdurların neden yardım talep etmedikleri sorusuna da cevap vermiş oluyor.

Cinsiyetler Arası Kıyaslamalar:

- Araştırma sonuçları araştırma hipotezini doğrular nitelikte, şiddet mağduru kadınların (%60) oranının erkeklere kıyasla (%51) daha yüksek olduğunu gösteriyor. Çalışmada şiddet mağduru olduğunu itiraf edemeyen kişilerin varlığını da düşüncecek olursa, her iki cinsiyette de bu oranların günlük hayatta daha yüksek olduğunu söylemek mümkün.

- Mağdur kadınların büyük çoğunluğu eşleri (%58,3), anne (%33,3) ve babaları (%31,6) tarafından şiddet görürken, erkeklerin büyük çoğunluğu tanımadığı kişiler (%41,1), babaları (%29,4) ve eşleri (%11,7) tarafından şiddete maruz kalmaktadır. Hem kendi ailesi (anne-baba) hem de yeni ailesi (eşi) içinde şiddet gören kadınların oranının yüksekliği, kadınların küçük yaşta beri şiddet mağduru olduklarını gösteriyor. Bu durum şiddetin kadınlar için normalleşmesine sebep oluyor. Şiddetin normal olarak görülmesi ise mağdurların şiddete olan muhtemel tepkisinin ortadan kalkmasına ve kendisinin de başkalarına uygulamasına sebep olmaktadır.

- Şiddet kullanan erkek ve kadınların oranlarının hemen hemen eşit olması (kadınlarda %65, erkeklerde %64) dikkat çekicidir. Basından yansıyan haberlere göre kadın sığınma evlerine başvuran kadın oranlarının erkeklere göre kat ve kat fazla olması araştırmanın bu sonucuna yönelik iki önemli ihtimali akla getirmektedir: Birincisi erkekler şiddet mağduru olmalarına rağmen bu konuyu kadınlar kadar gündeme taşımamakta veya yardım talebinde bulunmamaktadır. İkinci ise kadınların şiddete yönelik algısının erkeklere göre daha hassas olması kendi uyguladıkları şiddeti de daha hassas değerlendirmelerine neden olmaktadır.

• Cinsiyetlerin en çok hangi şiddet tür/türlerini kullandıklarına bakıldığında, kadın (%89,2) ve erkeklerin ağırlıklı olarak aynı şiddet türlerini uyguladıkları görülmektedir: Her iki cinsiyet de en çok sözel (kadınlarda %85 erkeklerde %78,4) ve fiziksel (kadınlarda %50,7, erkeklerde %53,1) şiddet türünü kullanmaktadır. Her iki cinsiyetin mağduru olduğu şiddet türlerine ait oranlar da yine benzerlik göstermektedir (sözel şiddet kadınlarda %85, erkeklerde %78,4; fiziksel şiddet kadınlarda %38,3, erkeklerde %25,4). Diğer yandan mağdur erkeklerin %13,7'sinin ekonomik şiddet gördüğünü belirtirken, kadınlarda bu oranın %6,6 olması dikkat çekicidir. Örneklem grubunda çalışan erkeklerin oranının (%84) çalışan kadınlara (%49) kıyasla %35 daha fazla olmasına rağmen, ekonomik şiddet mağduru olduğunu belirten erkeklerin oranı kadınlardan yüksektir. Bu sonucun evin geçimini sağlayan erkeğin evin/ailenin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamaması, eşinin kendisinden fazla kazanıyor olması, (muhtemel) borç/ları alma ya da geri ödeme konusunda sorun yaşaması vb. gibi faktörlerden kaynaklandığı söylenebilir.

• Şiddetin çözüm olamayacağına ilişkin algının her iki cinsiyette de yüksek olmasına rağmen (kadınlarda %76, erkeklerde %64) şiddetin bazen (kadınlarda %21, erkeklerde %32) ya da her zaman (kadınların hiçbirini, erkeklerin %3'ü) çözüm olabileceğine ilişkin algının kadınlara kıyasla erkeklerde daha yüksek olması dikkat çekicidir. Bu durum erkeklerin şiddeti mantığa büründükleri şeklinde yorumlanabilir. Şiddeti mantığa bürüme davranışına sahip kişilerin şiddeti savunması, şiddet uyguladığı zaman pişman olmaması, mantığına bürüdüğü durumlarda şiddet kullanması ihtimalinin de oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Şiddete Karşı Alınabilecek Önlem Önerileri:

• Aile içi şiddetin önlenmesi için toplumumuzda şiddeti suç sayan politikaların geliştirilmesi, bütün toplumsal kurumların bu konuda işbirliği içinde mücadele etmesi, eğitimli personelin sayıca artırılması, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için güvenli ortamların oluşturulmasına yönelik eğitimsizlikle mücadeleyi amaçlayan projelerin desteklenmesi.

• Şiddet mağdurların büyük çoğunluğunun bir çare olacağına inanmadığı için resmi/hukuki yollardan bir yardım talebinde bulunmaması 6284 sayılı Kanun'un mağdurlar tarafından tam olarak bilinmediği anlamına geliyor. Bu bilgi eksikliğini ortadan kaldırmaya yönelik çeşitli medya ve iletişim araçlarının desteğiyle bilgilendirici programlar yapılmalı, kamu spotları yayımlanmalı ve bu amaca yönelik proje, eğitim ve seminerler yaygınlaştırılmalıdır. İlgili kanunun daha fazla mağdur tarafından bilinmesi, mağdurların şiddet karşı kendilerini koruyan hukuk yollarını kullanmaları olasılığını artıracaktır. Söz konusu kanunun şiddet uygulayıcısı kişiler tarafından da daha biliniyor olması şiddet sonucu almaları mümkün hukuki

cezaları göz önünde bulundurarak şiddet uygulamaktan sakınmalarını sağlayacaktır.

- 6284 sayılı Kanun'un uygulanması aşamasında karşılaşılan sorunların önlenmesine yönelik farklı meslek gruplarından uzmanların çözüm önerileri geliştirmesi amacıyla özellikle akademisyenlerin aktif katılımının sağlanacağı çeşitli komisyonların oluşturulması faydalı olacaktır.

- Çocukların büyük çoğunluğunun özellikle ebeveynleri tarafından şiddetin çeşitli türlerine maruz kalıyor olmaları, onları korumaya yönelik özellikle anne babalara karşı hukuki ceza ve yaptırımları içeren daha kapsamlı düzenlemelerin yapılmasını gereklidir.

- Şiddetin ağırlıklı olarak aile içerisinde uygulanıyor olması evlilik öncesi çiftlere şiddetin nedenlerine, şiddet ile başa çıkma yöntemlerine, şiddetin çocuk psikolojisine etkisine, şiddet mağdurlarının yasal haklarına ve hukuki/psikolojik destek alınabilecek kurumlara vb. yönelik devlet destekli eğitim seminerlerinin verilmesi önemlidir. Evlenmek üzere olan kişilerin bu seminerlere katılmış olduğunu gösteren sertifikanın nikahın gerçekleştirilmesi için şart koşulması daha çok kişiye ulaşılmasını mümkün kılacaktır.

- Şiddet uygulayıcılarının şiddet uygulamalarının bir sebebi olarak kendi psikolojik bir takım sorunlarını olduğunu söylemesi (%27,1) toplumda bu anlamda devlet destekli verilecek ücretsiz profesyonel psikolojik yardımın ve aile danışmanlarının yaygınlaştırılması/sayısının artırılması ve bu konuda halkın en kısa yoldan bildirilmesini zorunlu kılıyor.

- Şiddet mağdurlarının en çok kim/lerden şiddet gördüklerine ve kim/lere şiddet uyguladıklarını gösteren sonuçlara bakıldığında, hiç tanımadıkları kişilere şiddet uygulayan (%24,3) ve hiç tanımadıkları kişiler tarafından şiddete maruz kalan erkeklerin (%41,1) oranlarının oldukça yüksek olması, özellikle erkeklerin sokakta rahat rahat şiddet uygulayabildikleri ve hiçbir cezai yaptırımdan çekinmedikleri anlamına gelmektedir. Bu oranlar toplumda en ufak bir şiddet olayına karşı uygulanacak cezai yaptırımların artırılmasının ve büyük bir titizlikle yürütülmesinin zorunluluğunu ortaya koyuyor.

Şiddet tüm canlıların gerektiğinde çeşitli sebeplerle uyguladıkları bir güç olmakla birlikte, bazı toplumlarda şiddet hayatın bir parçası iken bazı toplumlarda ender rastlanan bir olgudur. Yaşanılan şiddetin toplumda azaltılabilmesi için titizlikle yürütülmesi zorunlu hukuki düzenlemeler ve buna eğitim ve ahlaki boyutta sağlanacak desteğe önemle ihtiyaç vardır. Bunun için devletin tüm kurumlarının hep birlikte tutarlı şekilde hareket ediyor olması önemlidir. Aksi takdirde şiddet olgusunun meşru görülmesi, kuşaktan kuşağa gittikçe sıradanlaşarak aktarılması ve şiddetin kültürleşmesi kaçınılmaz olacaktır.

Bu çalışmanın devamı niteliğinde yapılacak nitel araştırmaların konunun derinlemesine incelenmesini ve konuya ilişkin birçok açık uçlu soruların yanıt bulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Diğer yandan Trabzon ilinin farklı ilçelerini ya da tamamını kapsayacak nicel araştırmalar ile konunun (ekonomik, kültürel, ahlaki vb.) kapsamlı bir şekilde incelenmesi ve şiddet sorununu önlemeye yönelik çözüm önerilerinin somutlaşması bakımından önemli görülmektedir.

KAYNAKLAR

AYAN, Sezer, *Aile ve Şiddet, Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet*, Ankara 2010.

AYDEMİR, Leyla, “Tendency to Violence of Young People in their Adolescence Period and Precautions to be Taken”, *Journal of Social and Administrative Sciences*, C: 3/4, 2016, s. 281-288.

BANDURA, Albert, “Social Cognitive Theory in Cultural Context”, *Applied Psychology: An International Review*, C: 51/2, 2002, s. 269-290.

BARON, Robert A.-BYRNE, Donn R., *Social Psychology*, Boston:Allyn and Bacon 2000.

BUKA, Stephen-EARLS, Felton, “Early Determinations Of Delinquency and Violence”, *Health Affairs*, 1993, s. 46-64.

DOLLARD, John-DOOB, Leonard, MILLER-Neal, MOWRER, O. Hobert-SEARS, Robert, *Frustration and Aggression*, New Haven 1939.

EGELAND, Byrand, “A History of Abuse is a Major Risk Factor for Abusing the Next Generation”. In: R.J. Gelles & D.R. Loseke (Ed.), *Current Controversies Family Violence*, Newbury Park, CA: Sage 1993, s. 197-208.

FARRINGTON, P. David, *Predictors, Causes and Correlates of Male Youth Violence*, İçinde: *Youth Violence*, (Ed. M.Tonry and M.H.Moore), Chicago: University of Chicago Press, 1998.

FRANZOİ, L. Stephen, *Psychology: The Discovery Experience*, OH: Cincinnati 2003.

FREUD, Sigmund, *Psikanaliz Üzerine*, Çev: Öneş, A. Avni, İstanbul 2008.

GOLDSTEİN P. Arnold, *Prevention and Control of Aggression*, New York: Pergamon Press, 1983.

GÖZÜTOK, Dilek, *Eğitim ve Şiddet*, Gazi Kitabevi, Ankara 2008.

Kadına ve Aile Bireyelerine Yönelik Şiddete İlişkin Alt Komisyonu Raporu, TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 24. Dönem 2. Yasama Yılı, Ankara 2011.

HAWKINS, J. David-HERRENKOHL, Todd-FARRINGTON, P. David-BREWER, Devon-CATALANO, F. Richard ve HARACHI, W. Tracy, *A review of predictors of youth violence*. İçinde: *Serious and violent juvenile offenders: Risk factors and successful interventions*, Edit. Rolf Loeber-David P. Farrington, 106-46. Thousand Oaks, CA: Sage, 1998.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, *Yeni İnsan ve İnsanlar*, Evrim Yayınevi, İstanbul 1999.

KARASAR, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayınevi, Ankara 2006.

KOCACIK, Faruk, “Şiddet Olgusu Üzerine”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C: 2/1, 2001, s. 1-7.

KRANZ, Walther, *Antik Felsefe*, Çev. Baydur, Suad, Sosyal Yayınları, İstanbul 1976.

LORENZ, Z. Konrad, *On aggression*. New York: Harcourt Brace Jovanovich 1966.

MICHAUD, Yvas, *Şiddet*, Çev. Cem Muhtaroglu, İletişim Yayınları, İstanbul 1991.

RICHEs, David, *Antropolojik Açından Şiddet*, Çev. Dilek Hattatoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1989.

STANLEY, Janet-GODDARD, Chris. Multiple forms of violence and other criminal activities as an indicator of severe child maltreatment. *Child Abuse Review*, 13/4, 2004, s. 246-262.

TILİÇ, Rozenberg, *Aile İçi Şiddet: Bir Sosyolojik Yaklaşım*, No: 285, TODAİE Yayınları, Ankara 1997.

World report on violence and health: summary, World Health Organization (WHO), Geneva, Switzerland 2002, http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf (20/05/2012).

YAVUZ, Seda, *Şiddetin Sosyo- Kültürel Kaynakları ve Medya Metinleri Aracılığıyla Sunumu. “Güneşi Beklerken” Dizi Filmdeki Şiddet Olgusunun İçerik Analizi Yöntemi ile Belirlenmesi*, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.

YAKUPOĞLU, M. Mukadder, *Ahlak ve Şiddet*, Göçebe Yayınları, İstanbul 1997.

YILDIRIM, Aysel, *Sıradan Şiddet*, No: 9, Boyat Kitapları, İstanbul 1998.

2013 Yılında Meydana Gelen Aile İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve Çocuk Suçlarının Değerlendirmesi, T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı Asayiş Daire Başkanlığı Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürlüğü, Ankara 2014.

